

**Почесний Президент Академії економічних наук України
Почесний директор Інституту економіки промисловості НАН України
академік НАН України**

ЧУМАЧЕНКО МИКОЛА ГРИГОРОВИЧ

(01.05.1925 — 14.10.2011)

14 жовтня 2011 р. не стало славного сина українського народу, державного й громадського діяча, заслуженого діяча науки й техніки України, доктора економічних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки й техніки, академіка НАН України, почесного директора Інституту економіки промисловості НАН України, організатора й першого президента Академії економічних наук України, Радника Президії НАН України Чумаченка Миколи Григоровича.

Його життя — це приклад безмежної відданості й вірності науці, своєму покликанню, раз і назавжди обраній справі.

Микола Григорович Чумаченко народився 1 травня 1925 року в с. Гладківка (колишній Келегей) Голопристанського району Херсонської області. Навчався в Келегейській неповній середній, а потім у Голопристанській середній школі №1. У 1943 — 1949 рр. він — солдат Радянської Армії в складі військ 4-го Українського фронту, був поранений. Після демобілізації з лютого 1949 р. по 1961 р. працював на Кутаїському автомобільному заводі ім. Г. К. Орджонікідзе старшим бухгалтером, керівником сектору матеріального обліку, заступником головного бухгалтера й головним бухгалтером заводу.

Робота на заводі для М. Г. Чумаченка була школою виробничого досвіду: у цей період він активно вивчав економіку й господарську діяльність підприємства. Без відриву від виробництва, з відзнакою, закінчив у 1957 р. економічний факультет Тбіліського державного університету й вступив до заочної аспірантури Київського фінансово-економічного інституту, одночасно займаючись виробничою та дослідницькою роботою. Результати досліджень в цій галузі були представлені в кандидатській (1962 р.) та докторській (1970 р.) дисертаціях, а також у монографіях, статтях, підручниках з бухгалтерського обліку.

На початку своєї наукової діяльності значну увагу

М. Г. Чумаченко приділяв складовим інформаційної системи управління виробництвом — господарському обліку, економічному аналізу й автоматизованим системам управління виробництвом. Він обґрунтував нову класифікацію методів обліку й калькулювання собівартості продукції в промисловості, методику нормативного обліку в умовах автоматизації, систему внутрішньозаводського економічного аналізу, методику оцінки економічної ефективності АСУВ. Ним висунуто, теоретично обґрунтовано й методологічно розвинуто ідею посилення ролі регіональних та місцевих органів в управлінні економікою регіону, широкого залучення наукового потенціалу для розробки й реалізації регіональних цільових комплексних програм. Ці фундаментальні наукові досягнення відзначені премією Академії наук Української РСР ім. О. Г. Шліхтера. Багато уваги у своїх дослідженнях учений приділяє проблемам науково-технічного розвитку підприємств і регіонів, економічним проблемам модернізації виробництва, прискоренню інноваційних процесів у промисловості України. Результати цих досліджень відзначено премією Академії наук України ім. М. І. Туган-Барановського.

Узагальнивши дослідження з регіональної економіки, М. Г. Чумаченко уперше запропонував комплексний підхід до вирішення регіональних проблем, визначивши структуру економіки регіону як наукової дисципліни й обґрунтувавши окремі її розділи. Уперше було запропоновано концепцію регіональної політики (1992 р.), перевагою якої є системний підхід, тобто регіональну політику розглянуто не лише в економічному аспекті, а й в соціальному, екологічному, науково-технічному, гуманітарному, національному, демографічному. Ці праці було відзначено Державною премією України в галузі науки й техніки.

В останні роки М. Г. Чумаченко аналізував управління державним сектором у промисловості, трансформації

економіки, здійснення структурної політики, інституційні перетворення, проблеми становлення ринкових відносин, програмно-цільові методи в бюджетному процесі, пропонує рекомендації з економічної інтеграції країни в ЄС.

Науковий доробок Миколи Григоровича Чумаченка налічує понад 900 праць, надрукованих в українських та закордонних виданнях. В них висвітлено такі актуальні напрями досліджень, як проблеми бухгалтерського обліку, розробка державної промислової політики та організаційного механізму управління державним сектором промисловості, удосконалення регіональної статистики та управління виробництвом, планування економічного й соціального розвитку регіонів, проблеми науково-технічного прогресу, економічні проблеми екології та ресурсозбереження. Працям ученого притаманні глибина й переконливість теоретичних узагальнень, тісний зв'язок із виробництвом. Його наукова діяльність характеризується глибокою ерудицією, цілеспрямованістю, принциповістю, систематичним пошуком у нових сферах економічної науки. Наукові праці й вся діяльність вченого по втіленню їх у життя є істотним внеском у вирішення проблем, поставлених державою з удосконалення господарського механізму управління економікою. Фундаментальні й практичні результати наукових досліджень М. Г. Чумаченка впроваджені на багатьох підприємствах і об'єднаннях, у різних галузях промисловості, використовуються органами законодавчої і виконавчої влади і стимулюють процес побудови державності в Україні.

Значна й найбільш плідна частина життя Миколи Григоровича присвячена Інституту економіки промисловості НАН України, який він очолював майже чверть століття, віддаючи всі свої сили його становленню, розвитку й процвітанню. З його ім'ям пов'язане створення в інституті наукових шкіл, які займаються дослідженням проблем удосконалення методів управління виробництвом, розробкою теоретичних основ регіональної політики, обґрунтуванням посилення ролі місцевих органів в управлінні економікою регіону й залучення наукового потенціалу для розробки й реалізації регіональних комплексних програм. Під час його керівництва в інституті було створено 8 нових відділів (зокрема два наукових та три обчислювального центру — у Дніпропетровському відділенні інституту та один — у Запоріжжі). Слід відзначити характерну особливість науково-організаційного стилю М. Г. Чумаченка: для проведення відповідальних досліджень він формував й очолював молодіжні колективи, які створювались для вивчення проблем у науково-виробничих об'єднаннях, розробки планів науково-технічного прогресу в регіоні, вдосконалення методики виявлення резервів виробництва.

Дослідницьку роботу М. Г. Чумаченко успішно поєднував із науково-організаційною й громадською діяльністю — його обирали академіком-секретарем Відділення економіки НАН України, головою Донецького наукового центру НАН України, членом Президії НАН України. Як голова Донецького наукового центру НАН України М. Г. Чумаченко здійснював велику організаційну роботу з мобілізації наукових сил академічних і галузевих науково-дослідних установ і вузів на вирішення регіональних проблем. У цей період діяльності наукового центру під його безпосереднім керівництвом важливим інструментом впливу на розвиток економіки й прискорення науково-технічного прогресу в Донецькому регіоні виступають цільові комплексні програми як основа реалізації програмно-цільового підходу до управління цими процесами.

Він очолював вперше сформовану в Донбасі спеціалізовану вчену раду з присудження наукового ступеня

доктора економічних наук, незмінним головою якої залишався до останніх днів свого життя.

Не шкодуючи часу й сил, всі свої знання та весь свій найбагатший досвід М. Г. Чумаченко віддавав своїм учням і послідовникам, серед яких 33 доктори й 41 кандидат наук. Вони із подякою й вдячністю згадують його допомогу й підтримку.

Особистість Миколи Григоровича відрізняється науково-організаційним талантом. Він є ініціатором створення у 1993 році Академії економічних наук України, яка об'єднала зусилля вчених і організаторів виробництва, працівників вищої школи та органів державного управління з метою стабілізації і розвитку економіки України і був незмінним її президентом, а з 2010 р. — почесним президентом.

М. Г. Чумаченко — активний учасник суспільно-політичного життя. Його обирали депутатом Верховної Ради УРСР, Донецької обласної Ради народних депутатів, членом Центральних і Українських республіканських комітетів профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ, інших громадських організацій. У жовтні 1990 р. М. Г. Чумаченко був призначений членом Комісії з розробки нової Конституції незалежної України. Неодноразово представляв науку за кордоном, входив до складу делегації України на VII спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН, представляв Україну в комісії ООН по транснаціональних корпораціях, запрошували консультантом Міжнародного інституту прикладного системного аналізу (м. Лаксенбург, Австрія), брав участь в організації і проведенні спільних досліджень із науковими установами США, Канади, Китаю, ФРН, багатьох країн Європи.

Наукові досягнення Миколи Григоровича Чумаченка дістали високу оцінку вітчизняної та світової громадськості, українського уряду. Ученого нагороджено орденом Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, „За заслуги” III ступеня, знаками „Шахтарська слава” I, II та III ступенів, багатьма почесними грамотами, преміями, дипломами. Як учасник Великої Вітчизняної війни він нагороджений орденом Вітчизняної війни I ступеня, орденом „За мужність” III ступеня, медаллю „За Победу над Німеччиною в Великій Вітчизняній війні 1941-1945 гг.”, медаллю „За боевые заслуги”, знаком „25 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941 — 1945 гг.”, нагрудним знаком „Ветеран війни. Учасник бойових дій”, почесним знаком „50 років визволення України”, багатьма ювілейними медалями. Його життєвий шлях описано Міжнародним об'єднаним біографічним центром (м. Москва) у багатотомному виданні „Солдаты XX века” у розділі „200 выдающихся деятелей современности — участников Великой Отечественной войны”.

Найголовніше в характері Миколи Григоровича — людяність. Його плідна наукова діяльність доповнена авторитетом широкої, доброї людини, завжди готової кожному допомогти у складній ситуації.

Пішов із життя видатний український вчений, один із блискучих представників вітчизняної економічної науки, талановитий організатор і наставник, людина виняткової порядності й честі, професіоналізму й працелюбності.

Вічна йому пам'ять!

*Президія Академії економічних наук України
Коллектив Інституту економіки промисловості НАН
України*

*Ректорат Луганського національного університету
ім. Тараса Шевченка
Редакційна колегія*